

A szegedi gazda családirto baltája, Rózsa Sándor faragott botja, a haramia fotográfiája az első vidéki rendőrmúzeum relikviái között

Museumi tárgy lesz az orvadás fegyveréből — Múzeális értékű anyag egy régimódi szekrényben

(A Délmagyarország munkatársától) A városházán, fenn a félemeleten, ahol az államrendőrségi detektívek hivatalszobái vannak, az egyik szobában hatalmas szekrényt őriznek. Ebben a régimódi, festett szekrényben a közeljövőben felállítandó első magyar vidéki bűnügyi múzeum felhelyezhető értékű anyagát gyűjtötték össze.

Még jóval az első nagy-háboru előtt, a valódi béke boldog napjaiban, Szalay József, Szeged literátus főkapitánya kezdte meg a bűnügyi ritkaságok gyűjtését. Előbb csak ritka kéziratokat gyűjtött a főkapitány, akinek kéziratgyűjteménye nemcsak az országban, de a határokon túl is szinte páratlan volt. Arany Jánostól Apponyi Albertig, Kossuthról Romain Rollandig és Anatole Franceig az eredeti kézírásoknak bűmlátos és érdekes tömegét gyűjtötte össze Szalay. Számos politikustól, államférfitől is volt kézírata, de legfőképpen az irodalmi kézírásokat gyűjtötte és kevés olyan könyv volt Szalay birtokában az újabbak közül — letlőgyen az külföldi író műve is —, amelyen hiányzott volna a szerzőjük dedikációja. Ha a levélbeli felkérés nem segített, Szalay főkapitány vette a fáradságot és személyesen is felkereste a könyv szerzőjét, hogy pár soros dedikációt kérjen tőle. A sok évtized gondos munkájával és fáradságátlanlanságával egybegyűjtött kézirat-tömeg, Szalay József halála után, aránylag olcsón, a fővárosban került eladásra, egy aukción.

Egy szekrényre való bűnügyi ritkaság

A kéziratok mellett később ugyanígyen hangyaszorgalommal kezdte gyűjtögetni Szalay főkapitány a bűnügyi természetű ritkaságokat is. Akkoriban, még a városoknak külön rendőrségük volt, a rendőrség államosítására csupán 1920-ban került sor. Sokáig Szalay József volt a városi rendőrség főkapitánya is, Somogyi Szilveszter polgármesterré való választása után, Szalay került a főkapitányi székbe. Az államosítás után pedig ő lett a kerületi főkapitány.

A kerületi főkapitányság ezidőjáig a törvényszék épületében kapott helyet. Itt az első emeleten, a baloldali traktusban voltak a kapitányság hivatalszobái. Évről-évre gyűjtötte a bűnügyi ritkaságokat Szalay főkapitány, kezdetben csak egy fiókra való anyag volt együtt, de később már megtöltöttek egy egész szekrényt is. Egy nap hivatalos írás ment szét a kapitányságok vezetőihez Szalaytól, ebben felkérte őket, hogy gyűjtsék a bűnügyi ritkaságokat, érdekesebb anyagot, mert ezzel esetleg megte-mérthetik az első magyar vidéki rendőrmúzeum alapját.

A családirto balta

Erdekes, hogy

a családirto baltája került legelőször a bűnügyi ritkaságok gyűjteményébe.

Talán 39 évvel ezelőtt történt, hogy egyik szegedköznyeki tanyán borzalmas családirást követtek el. A gazda — valószínűleg pillanatnyi elme-háborodottságában — favágó baltával verte agyon a családját: feleségét, három felnőtt leányát és fiát, majd magával végzett.

A halálosító balta a rendőrségre került és a bűnügyi akták mellé helyezték. Innen vette azután magához a passzióntus gyűjtő: Szalay főkapitány.

Ezel a baltával kezdte meg a bűnügyi ritkaságok gyűjtését, nem is gondolva talán arra, hogy a baltával a rendőrmúzeum alapjait veti meg. Ettől fogva ugyanis fáradságátlanul kezdi már gyűjteni Szalay főkapitány a bűnügyi természetű ritkaságokat. Szalay Józsefnek buzgó segítőtársa volt a gyűjtésben Papp Ferenc detektívőfelügyelő, aki a mult évben bekövetkezett haláláig ugyancsak fáradságátlan szorgalommal gyűjtögette és őrizte a bűnügyi ritkaságokat. Szalay halála után az ő hivatalszobájába került a szekrény az összegyűjtött anyaggal.

Papp Ferenc detektívőfelügyelő azt tervezte, hogy rövidesen elrendeztetí az anyagot, hirtelen halála azonban megakadályozta ebben.

Statárium Szegeden 1864-ben

Még elrendezetlen az érdekes anyag, de talán hamarosan mégis sor kerül az első vidéki bűnügyi múzeum felállítására és akkor a magyar rendőrség nagyszerű munkásságának érdekes dokumentumai kerülnek napfényre a szekrény mélyéből. Régi, megfakult fotográfiák, összekötözött iratcsomók, mindenféle alakzatu nyomtatványok, magyar s német szövegezésű irományok garmadával hevernek a szekrényben. Mindmegannyihoz érdekes történet, talán vér is tapad...

A multkorában lapozgatunk az egyik iratkötegetben: bírósági jegyzőkönyvek gyűjteménye ez. 1864-ben Szeged mellett agyonverték egy Boskovichs nevezetű tollszedőkereskedőt. Az áldozatot hárman támadták meg az országuton és szétverték a fejét. Abban az időben gyakoriak lehettek az ilyesféle bűntények és elrendelték Szeged területére a rögtönítélkezést. Ez volt bizonyára az első rendelkezés a statáriuma.

A csendőrség nemsokkal a gyilkosság felfedezése után elfogta a tetteseket, három fiatal suhanc szemlévében s mindhármukat felakasztották.

Botozás — 150 évvel ezelőtt

Van itt egy könyvecske, a címe: Bűntetőkönyv! Az érdekessége abban van, hogy 1786-ban adták ki s a tartalmából kiderül, hogy a botbűntetés, a szegvenpad és a kaloda gyakran szerepeltek akkoriban a kiszabott bűntetések között. A botbűntetés tehát nem új találmány volt 1925-ben, amikor megszavazta a magyar nemzetgyűlés, de nem került sor az alkalmazására. 150 évvel ezelőtt már javában alkalmazták.

Saját fegyvere fogta meg az orvadászt

Egy csomó fotográfia is meghúzódik szerényen a szekrény aljában a sok érdekes anyag közt. Parasztasszonyt ábrázol a fénykép több változatban is, a parasztasszony: Jäger Mária, hőmezővásárhelyi gazdaszöny, aki vagy tucatnyi férjet — mások férjét — tette el láb alól. Vagy

40 évvel ezelőtt történt, hogy egy-másután több vásárhelyi gazda hirtelen meghalt és a nyomozás kiderítette, hogy a férjeket, asszonyaik felbujtására Jäger Mária, a hírhedt mérgekeverő küldte a másvilágra. A tiszszazugi arzénasszonyok elődje volt ez a Mária asszony, akit a szegedi törvényszék életfogytiglani fegyházra ítelt.

A régi, megfakult fényképek és irományok tömkelegéből éles kontrasztként bontakozik ki a családirto balta. Öt ember vére tapadt az életéhez...

A szekrény őrizi azt a régi kezdetleges fegyvert is, amelyet egy szegedi híres orvadász sajátkezüleg gyártott.

A szomszédos Pallavicini-uradalom erdősegeiben évekig vadászgatott ezzel a fegyver gazdája, bizonyos Benkő József nevezetű ember. Nem tudtak az erdőőrök nyomára akadni, míg végül is

a kezdetleges fegyver egyszer magát a gazdáját is megsebesítette és a súlyosan sérült orvadász csendőrkékre került.

Bevallás szerint 3 évig szorgalmasan vadászgatott és bőséges volt mindenkoron a zsákmánya.

Rózsa Sándor faragott botja — utrinben

Igen értékes része a gyűjteménynek a Ráday-világ betyárjainak különböző rekvizituma is. Vagy tíz évvel ezelőtt történt, hogy egy vasuti tisztviselő özvegye Szalay főkapitánynak felfaragással édesen diszített botot adott át. Hiteles okiratok arról tanuskodtak, hogy Rózsa Sándornak, a leghírhedtebb alföldi haramiának volt ez a botja. A betyárok vezére éveken át magával hordozta a buncskövű botot, mely bizonyára sok ember fején vágott léket. Egy csárdába találták meg egyszer a pandurok, valahol Szeged alatt. Nagyon sietős lehetett az útja a haramiavezérnek, hogy elhagyta kedvelt botját is.

A pandurok bűnjelként vették számba, majd elkerült véletlenül valahogy egy uriházba és üveg alatt, vitrinben őrizgeték, végül is igen becses múzeumi tárgy lett belőle. Bizonyára előkelő helyre kerül majd a vidéki rendőrmúzeumban...

Van Szegeden Rózsa Sándornak egy másik illusztris emléktárgya is: a zsebórája.

Az egyik Káráz-utcai órásmester birtokában van ez az óra, kétfedelű s a számjegyek mér régesrég lekoptak az óralapról, hiányzik egyik mutatója is. De azért még most is jár, ha felhúzzák. A felhúzáshoz kulcs való, ez oda van kötve az órához.

A régi zsebóra valamikor Rózsa Sándornak mutatta az idő múlását. Az órásmester a szegedi várbörtön hivatalos igazolását őrizi, hogy a zsebórát annakidején Rózsa Sándortól vették el a börtönben, letétbe került az óra a haramia kiszabadulásáig. Rózsa Sándor azonban nem várta be, amíg letelik a büntetése, hanem megszökött börtönéből és így visszamaradt a zsebóra. Majd talán a bűnügyi múzeumba kerül még ez az óra is, az alföldi betvár sokmás relikviái közé.

Mi mond a haramia fotográfiája?

Rózsa Sándorról sokat regélnek a muskátli-ablakos tanyaházak mentén, legendákat szönek még ma is róla az alföldi rónán, ahol valaha élt és rémitgetett ez az elvetemült ember. Tavaly regényt is írtak Rózsa Sándorról és komoly irodalmi vita is keletkezett körülötte, hogy hősvolt-e, vagy gonoszlelvő. Száz év távlatában már másképp fest ez a haramia. A mai kor emberei közül azonban nyilván kevesen látták Rózsa Sándort.

Figyelem!

Megkezdtem a törvényesen védett

„PILLE”

divat- és házcipők páronkinti csusítását.

Utaltvány és vásárlási könyv nem szükséges.

Háziipari Vállalat

Boeskaý utca 5 szám.

434

dor fényképét is. A szegedi rendőrségen,

a szekrény kincsei között őrizik a haramiavezér egyetlen fotográfiáját, mely a pandurok atyja: gróf Ráday Gedeon híres fényképgyűjteményéből való.

Rózsa Sándort már idősebb korából ábrázolja ez a fénykép, paraszti ruházatban, bekecsben, csapzott hajjal, lelógó, harsa bajusszal. Hát egyáltalán nem volt félelmetes a külseje a rettegetthírű haramiavezérnek és ha a fotográfiát nézzük, nem tudjuk elhinni szegény jó Mórca Zsigmondnak sem, hogy ez a betyár annyi szép alföldi menyecske szívét dobogtatta volna meg. Ugy fest a képen Rózsa Sándor, mint afféle sokmás célszerű szegény ember valamelyik eldugott tanyavidékről.

Itt van a szekrény gyűjteményében a többi betyár fotográfiája is, Rózsa Sándor bandájáé. Lehetek vagy tizenötén.

A szekrény aljában különös tárgyak vannak elhelyezve:

tucatnyi különféle bot.

Utcai tüntetések alkalmával kobozta el ezeket a botokat a rendőrség, van köztük kampós is, bunkós is és vasbot. Rajtuk apró cédulák jelzik azt az időt, midőn a rendőrségi leltárba kerültek és corpus delicti lett belőlük. Ilyesféle évszámok olvashatók le a botok jelzőcéduláiról: 1930, 1919, 1914, 1907, 1905. Ugy látszik az utcai tüntetéseket sem a legújabb korban kultiválták.

Most még egy szekrény mélyén nyugszanak rendezetlenül ezek a muzeális értékű holmik, gyilkos balta, botok, fotográfiák, régi korról regélő irományok, akták, de talán nem sok idő múlva az első vidéki bűnügyi múzeum fontos relikviái lesznek, hogy a magyar rendőrség nagyszerű munkáját hirdessék...

(h. m.)

Kaufmann Károlyné szül. Springer Klára és egyéves Zsuzsikája fájó szívvel jelentik hogy imádásig szeretett férje, a legjobb apa, gyermek és testvér, a mélyen érzi, nemes ember

Kaufmann Károly

32 éves korában, boldog házasságának 2. évében 1942 december 11-én távol szeretetétől életét vesztette.

Soha el nem muló szeretettel gyászolják még: szülei: Kaufmann Lipót és neje, testvére: Pollák Mórné sz. Kaufmann Emma, apósa: Springer Lajos és neje, unokahuga: Pollák Edit, sógorai és számos rokonsága, azonkívül a jóbarátai és mindenk, aki ismerte és szerette.

Drága Karesikánk nyugodjál békében!